

Η ΦΟΥΓΚΑ

Ένα από τα κύρια μαθήματα των Ανωτέρων Θεωρητικών της Μουσικής είναι η Φούγκα. Καθώς, μάλιστα, το κεφάλαιο αυτό είναι και το τελευταίο στην καθιερωμένη σειρά, διδάσκεται δηλαδή μετά την Αρμονία και την Αντίστιξη, αποτελεί και το επιστέγασμα των θεωρητικών μαθημάτων πριν από το κα-
θαυτό μάθημα της Σύνθεσης.

Η «θεωρητικοποιημένη» προσέγγιση και διδασκαλία της Φούγκας αρχί-
ζει ουσιαστικά (όπως συμβαίνει άλλωστε γενικότερα με όλες τις θεωρητικο-
ποιήσεις) την εποχή κατά την οποία δεν γράφονται πια Φούγκες, δηλαδή τον
19ο αιώνα. Την εποχή αυτή είναι ακόμα «ζωντανή» η Φόρμα της Κλασσικής
Διθεματικής Σονάτας - παρόλο που έργα μ' αυτόν τον τίτλο γράφονται όλο
και σπανιότερα, για τη θεωρία της εποχής, το σχήμα της Διθεματικής Σονά-
τας ταυτίζεται σχεδόν με την έννοια της «Μορφής» γενικά, ενώ η Φούγκα
εκτιμάται και γίνεται αντικείμενο διδασκαλίας κυρίως για τις «δεξιότητες»
και «συνδυαστικές» ικανότητες και γνώσεις που απαιτεί η σύνθεσή
της, η κατοχή των οποίων θεωρείται και σαν ουσιαστική προϋπόθεση για την
περαιτέρω ενασχόληση με τη Σύνθεση.

Ένα καθαρά «μουσικό περιεχόμενο» φαίνεται ότι δεν αναγνωρίζεται στη
Φούγκα, η οποία μένει έτσι στο χώρο των «παιδαγωγικών μέσων» - υψη-
λού μιν επιπέδου και αυξημένων απαιτήσεων, αλλά αποξενωμένου από κά-
θε καθαρά μουσικό νόημα. Τη διαδικασία της σύνθεσής της την καθορίζουν
αυστηρότατες προδιαγραφές και κανόνες, έτσι που να δημιουργείται η εντύ-
πωση, ότι η σύνθεση της Φούγκας αποτελεί υποταγή στις αυστηρές επιταγές
ενός ψυχρού και άτεγκτου πνεύματος. Αυτοί οι κανόνες και οι προδιαγρα-
φές είναι προϊόντα μιας τιτάνειας προσπάθειας συμβιβασμού ενός μεγάλου
αριθμού περιπτώσεων και προβλημάτων, τα οποία έτυχαν διαφορετικής
κατά περίπτωση αντιμετώπισης και λύσης μέσα στα αντίστοιχα μουσικά
έργα στην Ιστορία.

Και καθώς δεν έγινε αντιληπτό, ότι όλες αυτές οι διαφορετικές περι-
πτώσεις πραγματώθηκαν, απλούστατα, μέσα στα πλαίσια ορισμένων πολύ
γενικότερων αρχών δόμησης (οι οποίες άφηναν περιθώρια επιλογής
μεταξύ ποικίλων δυνατών λύσεων κατά τη σύνθεση της κάθε Φούγκας) έγινε
αυτή η προσπάθεια της σύνταξης ενός «κώδικα», ο οποίος θα προέβλεπε
όλες τις πιθανές περιπτώσεις, και θα έδινε οδηγίες για τη «σωστή» πορεία
στην κάθε ειδική περίπτωση.

Το αποτέλεσμα όμως αυτής της «προκρούστειας» αντίληψης ήταν η δη-
μιουργία ενός «σταθερού προτύπου», το οποίο επιβάλλεται πλέον ως «υπο-
χρεωτικό σχήμα» στον σπουδαστή - γνωστό ως «Σχολική Φούγκα» - και το